

MŁODZI NAUCZYCIELE W EUROPIE I NA ŚWIECIE: TRUDNE DOBREGO POCZĄTKI

W każdej profesji początek kariery zawodowej to okres pełen wyzwań i niepewności. Dla wielu początkujących nauczycieli jest to jednak okres szczególnie trudny. Nawet najlepsze programy studiów nie są w stanie w pełni przygotować do trudności, jakie napotykają absolwenci uczelni rozpoczynający pracę w szkole. Zawód nauczyciela wymaga umiejętności praktycznych, a także związanych z budowaniem relacji z uczniami i innymi nauczycielami, które trudno jest nabyć inaczej niż w praktyce. Początkowy okres jest niezwykle ważny i wymaga szczególnego wsparcia. Warto się przyjrzeć, jak to wsparcie jest zorganizowane w innych krajach.

Badanie TALIS, będące największym międzynarodowym badaniem porównawczym opinii nauczycieli, pokazuje, jak duże są wyzwania stojące przed młodymi pedagogami i w jaki sposób wspierani są oni przez system (więcej o badaniu – w ramce obok). Warto się zastanowić, czy na tle innych krajów wypadamy pod tym względem pozytywnie i być może przyjrzeć się systemom, które radzą sobie z tym lepiej.

TALIS (Teaching and Learning International Survey) to największe międzynarodowe badanie ankietowe sprawdzające środowisko nauczania i uczenia się w szkołach. Nauczyciele i dyrekcja szkół odpowiadają na pytania dotyczące ich własnej pracy, pracy szkół i klas. Międzynarodowe porównania pomagają ocenić, jak relatywnie duże są wyzwania w danym kraju, a także czerpać z doświadczeń innych. Pierwsza edycja badania odbyła się w 2008 r. Kolejna edycja w 2013 r. dotyczyła w Polsce nauczycieli gimnazjów i ich dyrektorów. Niestety, obecnie Polska nie planuje udziału w kolejnej edycji badania w 2018 roku. TALIS prowadzony jest przez OECD, a szczegółowe informacje dostępne na stronie: www.oecd.org/talis.

Większość krajów już w trakcie studiów oferuje przyszłym nauczycielom praktyki, a także posiada specjalne programy, dzięki którym młodzi nauczyciele otoczeni są opieką bardziej doświadczonych kolegów. W krajach uczestniczących w badaniu TALIS średnio 44 proc. nauczycieli pracuje w szkołach, gdzie dyrekcja twierdzi, iż wszyscy nowi nauczyciele mają dostęp do formalnych programów przygotowawczych. Według 76 proc. dyrektorów w ich szkołach jest także zapewniony dostęp do nieformalnego przygotowania. 22 proc. szkół posiada jedynie programy dla osób rozpoczynających karierę nauczycielską.

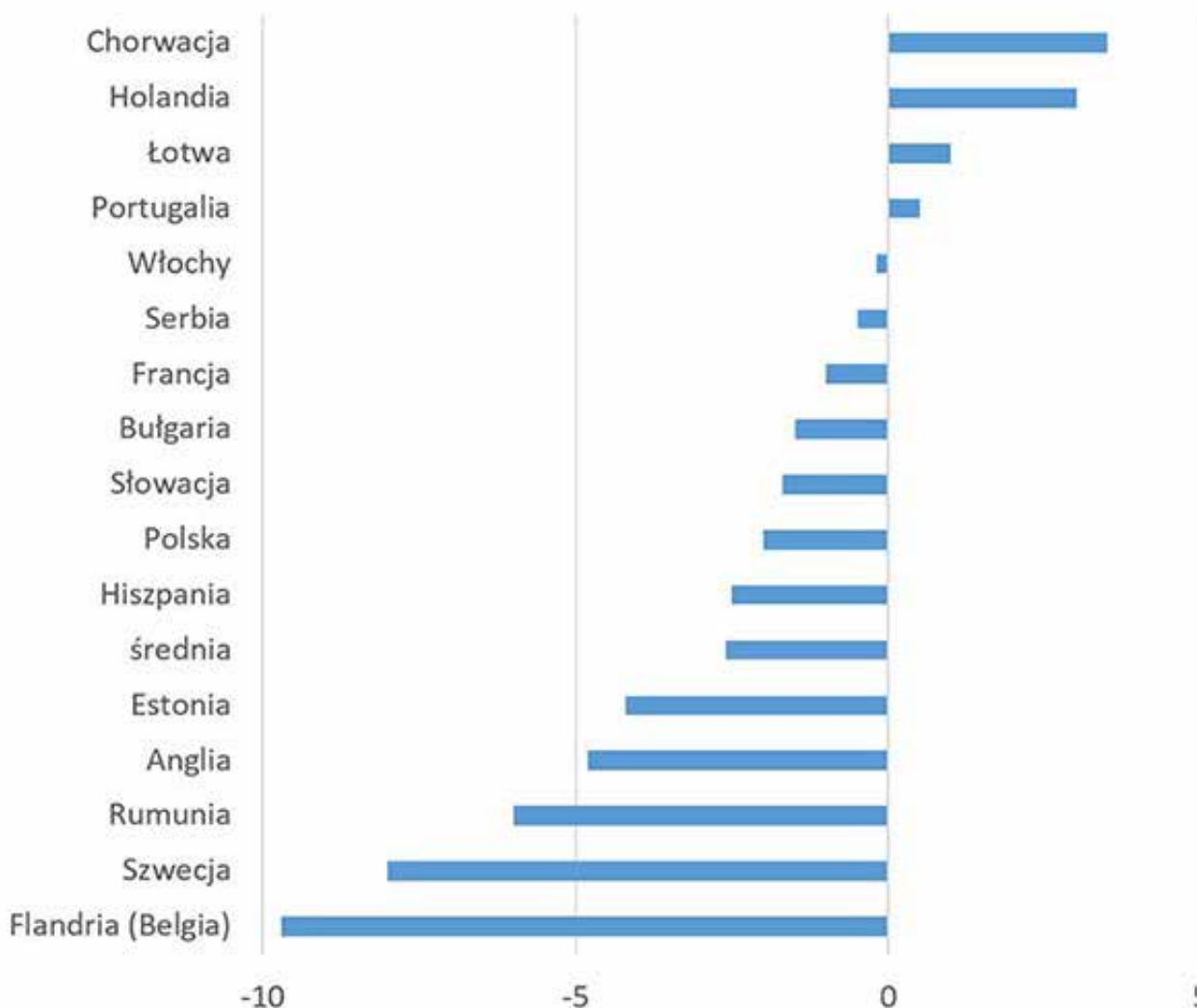
Co ciekawe, we wszystkich krajach, które brały udział w badaniu TALIS, dyrektorzy szkół deklarowali, że dostępność miejsc dla stażystów czy początkujących nauczycieli jest większa niż liczba osób, które zgłaszają chęć skorzystania z ich. Wydawałoby się więc, że młodzi nauczyciele otrzymują w większości krajów odpowiednie wsparcie. W Polsce także istnieją programy praktyk studenckich, a nauczyciele stażyści mogą teoretycznie korzystać ze wsparcia bardziej doświadczonych pedagogów. Czy w praktyce jednak to wsparcie jest wystarczające?

WYZWANIA, O KTÓRYCH MÓWIĄ

Badanie TALIS 2008 (OECD, 2012 - patrz literatura) wskazało na wiele wyzwań, z którymi zmagają się wchodzący do zawodu nauczyciele, są to np. trudności z utrzymaniem dyscypliny w klasie. TALIS 2013 pozwala lepiej zrozumieć sytuację zawodową młodych pedagogów, ponieważ badacze przyjrzyli się temu, jak nowi nauczyciele i ich bardziej doświadczeni koledzy są przypisywani do szkół o trudniejszym środowisku pracy (z wieloma uczniami z rodzin biedniejszych, słabiej wykształconych, imigranckich czy z relatywnie dużą liczbą uczniów ze specjalnymi potrzebami).

Można by oczekiwać, iż powinny istnieć rozwiązania systemowe, dzięki którym to najbardziej doświadczeni nauczyciele trafiliby do szkół o trudniejszym środowisku pracy. Jednak dane uzyskane z TALIS sugerują odwrotną tendencję. W większości krajów jest bardziej prawdopodobne, iż to nowi nauczyciele, czyli tacy, którzy mają pięć lat doświadczenia w zawodzie lub mniej, będą pracowali w szkołach stawiających większe wyzwania. Porównanie dla krajów europejskich przedstawiono na wykresie widocznym obok. Tylko w Chorwacji i Holandii różnica jest korzystna i to doświadczeni nauczyciele częściej pracują z bardziej wymagającymi uczniami. W innych krajach, w tym w Polsce, różnica jest niewielka lub też niekorzystna, wskazująca na to, że to początkujący nauczyciele częściej trafiają do szkół pełnych trudnych wyzwań. Choć różnice mogą wydawać się niewielkie, bo sięgają często tylko kilku procent, to jednak pokazują, że większość systemów nie ułatwia wejścia w pracę zawodową młodym nauczycielom. Badanie TALIS pokazuje też, że początkujący częściej pracują w szkołach na obszarach wiejskich, gdzie szkoły często mają ograniczone zasoby, a dostęp do programów rozwoju zawodowego jest trudniejszy.

Wykres 1. Nauczyciele w szkołach o trudnym środowisku pracy

Wykres pokazuje różnicę w procencie młodych i doświadczonych nauczycieli w szkołach z bardziej wymagającymi uczniami. Wynik dodatni oznacza, że w tych szkołach więcej jest doświadczonych niż młodych nauczycieli. Źródło: OECD, TALIS 2013. Przedstawiono dane tylko dla krajów europejskich.

POWODY, DLA KTÓRYCH REZYGNUJĄ

Badanie TALIS pokazuje, że w porównaniu z bardziej doświadczonymi kolegami młodzi nauczyciele często są mniej pewni swoich zawodowych umiejętności. I choć uczestnicy badania sami twierdzą, że wraz z doświadczeniem przychodzi też wiara we własne umiejętności, to początkujący nauczyciele mogą mieć poważne trudności z adaptacją i rozwojem, jeśli trafią na wymagające środowisko pracy. W wielu krajach spora liczba debiutujących w zawodzie rezygnuje z pracy w szkole, co stawia pod znakiem zapytania zarówno jakość ich przygotowania podczas studiów, jak i poziom wsparcia w trudnych początkach pracy zawodowej.

Co ciekawe, badania pokazują, że rezygnacja z zawodu często nie jest związana z niskim wynagrodzeniem, ale raczej ze zbyt dużym obciążeniem pracą i problemami w komunikacji z uczniami, ich rodzicami i współpracownikami (por. Richard M. Ingersoll – literatura). Wdrożenie się w pracę w szkole i zebranie doświadczenia wymaga czasu. Kluczowe jest wsparcie bardziej doświadczonych nauczycieli. Czasem też warto zauważyć, że obciążenie pracą dla młodego nauczyciela jest znacznie większe, gdyż przygotowanie do zajęć zajmuje więcej czasu, a stres wynikający z braku doświadczenia jest dużo wyższy.

UMIEJĘTNOŚCI, KTÓRYCH BRAKUJE

Badania realizowane w Polsce pokazują, że problemy młodych nauczycieli są podobne do tych wskazywanych w badaniach międzynarodowych. Z badań dr Dominiki Walczak (patrz literatura) wynika, że początkujący nauczyciele wskazują jako własne atuty dobre przygotowanie teoretyczne i chęć rozwoju, jednak wątpią w swoje umiejętności utrzymania dyscypliny w klasie i budowania relacji z uczniami. Wydaje się dość symptomatyczne, że młodzi nauczyciele mają poczucie dobrego przygotowania teoretycznego do nauczania własnego przedmiotu, ale twierdzą, że studia nie dają im umiejętności wsparcia uczniów w ich problemach niezwiązanych z nauką tego przedmiotu.

Jako trudność młodzi nauczyciele wskazują też brak umiejętności komunikacji i współpracy z rodzicami. Ciekawe, że te kwestie jako najbardziej wymagające wskazują też bardziej doświadczeni pedagodzy i wydaje się, że rozwój tych umiejętności zawodowych u polskich nauczycieli to jedno z głównych wyzwań dla polskiej szkoły.

Młodzi nauczyciele to przyszłość polskiej szkoły i warto się zastanowić, w jaki sposób ich wspierać. O tym będziemy pisać w kolejnym odcinku naszej serii.

Literatura

R. M. Ingersoll „*Teacher Turnover, Teacher Shortages, and the Organization of Schools*”, Center for the Study of Teaching and Policy, 2011

OECD „*TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*”, TALIS, OECD Publishing, Paris, 2014a

OECD „*A Teachers' Guide to TALIS 2013*”, TALIS, OECD Publishing, Paris, 2014b

OECD „*The experience of new teachers: Results from TALIS 2008*”, TALIS, OECD Publishing, Paris, 2012

D. Walczak „*Początkujący nauczyciele. Raport z badania jakościowego*”, IBE, Warszawa, 2012.